

การบริหารต้นทุนเพื่อการพัฒนาทุนทางปัญญาในสถานศึกษา
Cost Management for Intellectual Capital Development
in Educational Institution

นพพร แพทย์รัตน์¹ อารมณ์ แก้วทอง² และนิตยา เทพนามวงศ์³

Nopporn Peatrat¹ Arporn Klaewtanong² and Nitaya Thepanmwong³

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ²วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและการจัดการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ³คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

อีเมล: np_peatrat@yahoo.com

วันที่รับบทความ(Received) วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised) วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

16 มิถุนายน 2564

2 สิงหาคม 2564

6 สิงหาคม 2564

บทคัดย่อ

สถานศึกษาเป็นองค์กรในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบุคคลและองค์ความรู้ให้กับสังคมและชุมชน ทรัพยากรที่สำคัญอย่างหนึ่งของสถานศึกษาก็คือ ทุนทางปัญญา ซึ่งเกิดจากบุคลากรทางการศึกษา และผู้มีส่วนได้เสียในสถานศึกษา สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนองค์กร และ ทุนความร่วมมือ ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการบริหารต้นทุนเพื่อพัฒนาศักยภาพ ทุนทางปัญญาในสถานศึกษา โดยนำการบริหารต้นทุนโดยใช้ฐานกิจกรรม จำแนกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ทุนทางปัญญาออกเป็น ทุนทางปัญญาที่เพิ่มมูลค่าและทุนทางปัญญาที่ไม่เพิ่มมูลค่า การจัดรวบรวมและ จัดทำข้อมูลค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น และการบริหารต้นทุนโดยนำแนวคิดต้นทุนคุณภาพมาใช้เป็นเครื่องมือใน การพัฒนาทุนทางปัญญา

คำสำคัญ: การบริหารต้นทุน, ทุนทางปัญญา, สถานศึกษา

ABSTRACT

The educational institute is a learning management organization for improving people and giving knowledge to society and the community. An important resource of the educational institute is Intellectual Capital (IC) which comes from the educational persons and stakeholders. It can be classified into 3 categories: Human capital, Organization capital, and cooperation capital. Hence, the educational executive administrators have to focus on cost management for developing the intellectual capital

potential in the educational institutions by bringing cost management using the activity base, classify activities related to intellectual capital into value-added and non-value-added intellectual capital. Collecting and documenting the cost information incurred, and administrating the cost by bringing the concept of the quality cost applies for the intellectual capital improvement.

Keywords: Costs management, Intellectual Capital, Academic institution

บทนำ

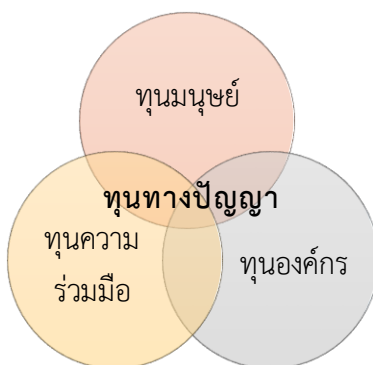
การบริหารสถานศึกษาภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง ภายใต้เงื่อนไขการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา และรวมถึงการปฏิรูประบบการระดมทรัพยากรเพื่อมาใช้ในการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) จากผลดังกล่าวจึงส่งผลทำให้สถานศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาและจากผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ทรัพยากรที่สำคัญประการหนึ่งของสถานศึกษาก็คือ ทุนทางปัญญา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงผู้มีส่วนได้เสียในสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความเข้าใจในแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับทุนทางปัญญาในสถานศึกษา และการบริหารต้นทุนเพื่อการพัฒนาศักยภาพทุนทางปัญญาในสถานศึกษา ซึ่งจะกล่าวต่อไปในบทความนี้

ทุนทางปัญญาในสถานศึกษา

แนวคิดทุนทางปัญญา (Intellectual Capital : IC) เกิดขึ้นมาตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1980 โดยเริ่มจากแนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Assets) ในปัจจุบันทุนทางปัญญาได้มีความสำคัญต่อองค์กร โดยถือเป็นทรัพยากรหลักและมีความสำคัญต่อการพัฒนานวัตกรรม การบริหารจัดการ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กร (Zehir, Abdelbaki & Bouabdellah, 2012) ซึ่งรวมถึงการสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับองค์กร ทั้งนี้ทุนทางปัญญา หมายถึง สินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนที่องค์กรมีไว้เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในอนาคตให้กับองค์กร โดยมูลค่าทางเศรษฐกิจดังกล่าวเกิดจากองค์ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ กระบวนการปฏิบัติงานและระบบการบริหาร จากความหมายข้างต้น ทุนทางปัญญา อาทิเช่น องค์กร ทรัพย์สินทางปัญญา ใบอนุญาต ทุนมนุษย์ แรงจูงใจในการพัฒนาและสร้างสรรค์ เป็นต้น

สำหรับสถานศึกษาซึ่งเป็นองค์กรในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเจริญให้กับบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การสร้างองค์ความรู้ สืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรม ปกป้องคุณธรรม จริยธรรม และส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาดังกล่าวต้องอาศัยทรัพยากรต่าง ๆ โดยทรัพยากรที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งในสถานศึกษาก็คือ “บุคลากรทางการศึกษา” ซึ่งหมายถึงความถึง ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ นอกจากนั้นสถานศึกษายังได้รับการสนับสนุนจาก “ผู้มีส่วนได้เสีย” อาทิเช่น ผู้ปกครอง คู่ความร่วมมือ เจ้าของเงินทุน คู่แข่งขัน เป็นต้น ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการทำให้การจัดการเรียนรู้มีคุณภาพ มาตรฐานและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ทูทางปัญญาที่เกิดจากบุคลากรทางการศึกษาและผู้มีส่วนได้เสียในสถานศึกษา จึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการสนับสนุนวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ในการพัฒนาสถานศึกษา โดยทูทางปัญญาในสถานศึกษา สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ทูมนมนุษย์ ทูองค์กร และทูความร่วมมือ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกัน ตามภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 ทูทางปัญญาในสถานศึกษา

1. ทูมนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ความชำนาญ ความคิดสร้างสรรค์ (Edvinsson & Malone, 1997) ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งทูมนมนุษย์เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวบุคลากรทางการศึกษาและผู้มีส่วนได้เสีย โดยทูมนมนุษย์สามารถแปลงค่าให้เป็นมูลค่าและประโยชน์ที่ได้จากการใช้องค์ความรู้ ประสบการณ์ ความชำนาญ ความคิดสร้างสรรค์และทักษะ นอกจากนั้นรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับทูมนมนุษย์ เช่น การศึกษา คุณวุฒิ วิชาชีพ การฝึกอบรม องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน และจิตวิญญาณในการปฏิบัติงาน (Steenkamp, 2007) โดยในสถานศึกษาสามารถจำแนกรายละเอียดทูมนมนุษย์ ได้ดังนี้

1.1 คุณลักษณะ (Characteristics) ประกอบด้วย ข้อมูลคุณวุฒิการศึกษา คุณวุฒิด้านวิชาชีพ จำนวนบุคลากร อาชีพของผู้มีส่วนได้เสีย ประวัติการศึกษา

1.2 การฝึกอบรมและการพัฒนา (Training and Development) ประกอบด้วย หลักสูตร การฝึกอบรมของบุคลากร จำนวนชั่วโมงในการฝึกอบรม นโยบายการพัฒนาบุคลากร เส้นทาง ความก้าวหน้าตามตำแหน่งงาน การวางแผนผู้สืบทอดตำแหน่ง และสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการ ปฏิบัติงานที่สถานศึกษาหรือองค์กรกำหนด

1.3 องค์ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ (Knowledge and Skills) ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ของบุคลากร รายละเอียดลักษณะงาน หน้าที่และ ความรับผิดชอบ และความเชี่ยวชาญ

1.4 ความสัมพันธ์ของบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา (Relationship) ประกอบด้วย รายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับ การมีส่วนร่วมของบุคลากร ชุมชนและผู้มีส่วนได้เสีย การรวมกลุ่มของ บุคลากรในสถานศึกษา

1.5 สวัสดิการ (Welfare) ประกอบด้วย นโยบายสิทธิและสวัสดิการของบุคลากร ผลประโยชน์ นโยบายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน ค่าตอบแทน และ สภาพแวดล้อมในการทำงาน

1.6 จิตวิญญาณ (Spirit) ประกอบด้วย จิตวิญญาณความเป็นครู จิตวิทยาในการให้บริการ ความสามารถในการพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนรู้ การสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ การ พัฒนาโครงการและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการพัฒนาหลักสูตร

2. ทุนองค์กร (Organization Capital) หรือ ทุนภายใน (Internal Capital) หมายถึง ทุนที่ เกิดจากความสามารถในด้านกระบวนการภายในขององค์กรและทรัพยากรขององค์กรมีอยู่ (Steenkamp, 2007) ซึ่งทรัพยากรเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนให้การทำงานของบุคลากรและผู้มีส่วน ได้เสีย จนนำไปสู่การสร้างสรรคผลงานที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กร นอกจากนั้นทุนองค์กร ยังมี ความหมายรวมถึง องค์ความรู้ได้รับการรวบรวม สั่งสมและถ่ายทอดภายในองค์กร วัฒนธรรมองค์กร ทรัพย์สินทางปัญญา สิทธิทรัพย์สินที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของสถานศึกษา เครื่องหมาย ปรัชญาในการ บริหารงาน กระบวนการบริหาร เทคโนโลยีเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ข้อมูลสารสนเทศ กระบวนการวิจัย และพัฒนาของสถานศึกษา (Guthrie & Petty, 2000) ที่ทำให้บุคลากรนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และเพิ่ม ทักษะความสามารถในการปฏิบัติงาน โดยในสถานศึกษาสามารถจำแนกรายละเอียดทุนองค์กร ได้ดังนี้

2.1 ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ประกอบด้วย ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมาย เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรสถานศึกษา และชุดเครื่องแบบนักเรียน

2.2 ปรัชญา (Philosophy) ประกอบด้วย ปรัชญาของสถานศึกษาซึ่งเปรียบเสมือน อุดมการณ์ของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนการ ดำเนินงานของสถานศึกษา นอกจากนั้นปรัชญายังหมายความรวมถึง ปรัชญาในการบริหารงาน

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา กลยุทธ์การสร้างมูลค่าเพิ่ม นโยบายที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา

2.3 วัฒนธรรมองค์กร (Corporate culture) ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ หลักในการปฏิบัติงาน โดยที่วัฒนธรรมองค์กรจะมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกันแต่ละองค์กร และจะส่งผลทำให้เกิดความยึดมั่นผูกพันของบุคลากรในสถานศึกษา และช่วยในการแก้ไขปัญหา การปรับตัวให้สถานศึกษาอยู่รอดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก

2.4 ระบบบริหารภายในสถานศึกษา (Management Processes) ประกอบด้วย โครงสร้างการบริหาร การกำกับดูแลกิจการ ระบบการควบคุมและตรวจสอบภายใน ผลการประเมินตนเอง การรับรองคุณภาพการศึกษาจากทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกสถานศึกษา ระบบการบริหารทรัพยากรบุคคล และข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา

2.5 ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information systems) ประกอบด้วย ซอฟต์แวร์ ฮาร์ดแวร์ ระบบเครือข่ายภายในสถานศึกษา เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน และระบบเทคโนโลยีช่วยสอนของสถานศึกษา

2.6 การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย โครงการวิจัยและพัฒนาในชั้นเรียน การวิจัยและพัฒนาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน รายงานการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ชุดกิจกรรม และแผนการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล

2.7 แหล่งการเรียนรู้ (Learning Resources) ประกอบด้วย แหล่งข้อมูลความรู้ ซึ่งอยู่ในตัวบุคคล สถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สารสนเทศและประสบการณ์ ซึ่งแหล่งเรียนรู้ดังกล่าวรวมถึงแหล่งเรียนภายในที่ตั้งของสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น อาทิเช่น สวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด สถานประกอบการ ตลาด ศูนย์การเรียนรู้ เป็นต้น

2.8 การจัดการความรู้ในสถาบันการศึกษา (Knowledge Management) ประกอบด้วยการบริหารจัดการองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคลากรทางการศึกษาในสถาบันศึกษาอย่างเป็นระบบ และสามารถถ่ายทอดหรือแบ่งปันความรู้ไปสู่บุคลากรอื่นเพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อองค์กรและการพัฒนาตนเอง (จรรยา ปันทวงกูร และ กิตติศักดิ์ ตียา, 2563)

3. ทุนความร่วมมือ (Co-operate Capital) หรือ ทุนภายนอก (External Capital) หมายถึง ทุนที่เกิดจากความสัมพันธ์และความร่วมมือที่เกิดขึ้นกับองค์กรและผู้มีส่วนได้เสีย โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดจากพันธมิตรทางธุรกิจ ข้อตกลงร่วมกัน สัญญา และช่องทางการส่งเสริมการตลาดขององค์กร ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวเกิดจากองค์กรมีความสัมพันธ์กับลูกค้า ผู้จำหน่ายวัตถุดิบ ผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้ คู่แข่งขัน หน่วยงานภายนอก และชุมชน (Starovic & Marr, 2004) ทุนความร่วมมือเกิดจากการทำงาน

เป็นทีม การทำกิจกรรมร่วมกัน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย สำหรับทุนความร่วมมือ
ในสถานศึกษาจำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

3.1 ความสัมพันธ์ (Relations) ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับ
ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้จัดส่งสินค้าให้กับสถานศึกษา แหล่งเงินทุนของสถานศึกษา และผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ
รวมถึงความพึงพอใจของผู้ปกครองและผู้มีส่วนได้เสียที่มีต่อสถานศึกษา

3.2 การสร้างภาพลักษณ์สถานศึกษา (Corporate Image building) ประกอบด้วย การ
สร้างความชัดเจนของเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของสถานศึกษา การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ และ
การสร้างผู้มีส่วนได้เสียในอนาคต

3.3 ช่องทางการติดต่อสื่อสารและการให้บริการ (Channels) ประกอบด้วยช่องทางการ
ติดต่อสื่อสารและให้บริการกับผู้เรียน ผู้ปกครองและผู้มีส่วนได้เสีย การประชาสัมพันธ์ของสถานศึกษา

3.4 ความร่วมมือของสถานศึกษากับหน่วยงานภายนอก (Collaborations) ประกอบด้วย
สัญญา ความร่วมมือหรือข้อตกลงกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนภายนอก ข้อตกลงกับภาคธุรกิจ
สำหรับการจัดจำหน่าย คู่ค้าและผู้จัดหาทรัพยากรให้กับสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาผู้เรียนในรูปแบบต่าง ๆ
และใบอนุญาต

ดังนั้นแนวคิดทุนทางปัญญา ที่ได้กล่าวมาข้างต้นถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญของสถานศึกษา ซึ่ง
สถานศึกษาจำเป็นต้องมีการบริหารเพื่อให้เกิดการแสวงหา สร้างสรรค์ แลกเปลี่ยน สังสมและส่งต่อไปใน
การจัดการเรียนรู้ พัฒนาผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับต้นทุน
ที่เกิดจากการบริหารทุนทางปัญญาของสถานศึกษา ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

การบริหารต้นทุนเพื่อการพัฒนาศักยภาพทุนทางปัญญาในสถานศึกษา

การบริหารต้นทุนเป็นการบริหารองค์กรที่ให้ความสำคัญกับสินทรัพย์และบุคลากรเพื่อให้เกิด
ประสิทธิภาพและศักยภาพสูงที่สุดในการดำเนินงาน และให้ความสำคัญกับการบริหารต้นทุนและ
ค่าใช้จ่ายที่ผันแปรตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของสถานศึกษา การบริหารต้นทุนจึงไม่ได้กำหนด
เป้าหมายสำหรับการลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน หรือการลดคุณภาพของการให้บริการเพื่อลด
ค่าใช้จ่าย ดังนั้นการบริหารต้นทุนจึงมีเป้าหมาย เพื่อให้การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ขององค์กร รวมถึง
ทรัพยากรบุคคลเกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีความคุ้มค่า และมีความยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม
ที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้การบริหารต้นทุนเพื่อการพัฒนาศักยภาพทุนทางปัญญาในสถานศึกษาจะมุ่งเน้น
การใช้สินทรัพย์อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารต้นทุนเพื่อการพัฒนาศักยภาพทุนทางปัญญาใน
สถานศึกษา มีดังนี้

1. การบริหารต้นทุนโดยใช้ฐานกิจกรรมตามหลักการของการบริหารโดยกิจกรรม (Activity Based Management : ABM) ซึ่งวิเคราะห์ต้นทุนทางปัญญาสถานศึกษาและจำแนกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนทางปัญญาออกเป็น ต้นทุนทางปัญญาที่เพิ่มมูลค่าและต้นทุนทางปัญญาที่ไม่เพิ่มมูลค่าแก่สถานศึกษา ในมุมมองการสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษา อย่างไรก็ตามต้นทุนทางปัญญาที่ไม่เพิ่มมูลค่าแก่สถานศึกษา ควรพิจารณาลดการสนับสนุนแต่หากพิจารณาแล้วยังมีความจำเป็นต่อสถานศึกษาควรพิจารณาลดค่าใช้จ่ายหรือการสนับสนุนทรัพยากรให้น้อยที่สุด ทั้งนี้สถานศึกษาอาจมีการจัดตั้งคณะกรรมการด้านการจัดการต้นทุนทางปัญญาซึ่งประกอบด้วยบุคลากรจากหลายฝ่ายรวมถึงบุคลากรทางการเงิน เพื่อการวิเคราะห์ต้นทุนทางปัญญา จัดทำหลักเกณฑ์ในการส่งเสริมและดูแลต้นทุนทางปัญญา และทบทวนต้นทุนทางปัญญาที่ไม่เพิ่มมูลค่าแก่สถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ

2. การจัดรวบรวมและจัดทำข้อมูลค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการพัฒนาต้นทุนทางปัญญา ทั้งนี้ต้นทุนทางปัญญาในสถานศึกษาแต่ละแห่ง อาจมีอยู่อย่างหลากหลาย แต่สิ่งที่สำคัญคือ ต้นทุนทางปัญญาเหล่านั้นอาจกระจุกกระจายอยู่ทั่วทั้งองค์กรและอยู่ในตัวของผู้สอนและผู้มีส่วนได้เสีย ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา จึงต้องรวบรวมข้อมูลต้นทุนทางปัญญาที่กระจุกกระจายให้อยู่ในรูปของฐานข้อมูล เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน และผู้มีส่วนได้เสีย สามารถเข้าถึง เข้าใจและสามารถใช้ประโยชน์จากต้นทุนทางปัญญา วิธีที่สถานศึกษามักนิยมใช้ในการรวบรวมข้อมูลต้นทุนทางปัญญา อาทิเช่น การจัดการความรู้ (Knowledge Management : KM) การจัดทำบัญชีทรัพย์สินทางปัญญา และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) การจัดทำบัญชีผู้รู้หรือปราชญ์ในแต่ละด้าน การจัดทำแนวปฏิบัติที่ดีในองค์กร เป็นต้น

นอกจากนั้นต้นทุนที่เกิดจากการรวบรวมต้นทุนทางปัญญา จะประกอบด้วย ต้นทุนที่เกิดจากบุคลากรและผู้มีส่วนได้เสียในสถานศึกษา (People) จากการแบ่งปันความรู้ในองค์กร ผ่านการประชุม การพูดคุยทั้งช่องทางบุคคล ต้นทุนจากกระบวนการ (Process) จากการรวบรวมองค์ความรู้ในสถานศึกษา ผู้สอนและผู้มีส่วนได้เสีย แหล่งการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อะกฤษศึกษาให้อยู่ในรูปแบบของสารสนเทศ และต้นทุนจากการลงทุนในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) เพื่อเป็นเครื่องมือในการแบ่งปันความรู้ การสืบค้น การสร้าง directory ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน และการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและสถานที่

3. การบริหารต้นทุนโดยนำแนวคิดต้นทุนคุณภาพมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาต้นทุนทางปัญญา เนื่องจากต้นทุนทางปัญญาอาจมีมูลค่าที่แตกต่างกันตามสถานศึกษา อาทิเช่น กลยุทธ์วิธีการสอนของผู้สอนที่ได้รับการพัฒนา ทดลองและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้มาอย่างต่อเนื่อง จะมีมูลค่าต่อสถานศึกษา มากกว่ากลยุทธ์วิธีการสอนที่อยู่ระหว่างการประเมินผลสัมฤทธิ์ เป็นต้น การพัฒนาต้นทุนทางปัญญาที่เพิ่ม

มูลค่าแก่สถานศึกษาถือเป็นการวางกลยุทธ์ที่สำคัญกับสถานศึกษาเพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขัน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการนำแนวคิดต้นทุนคุณภาพ (Cost of Quality) มาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพ (Blocher et al., 2016) ประกอบด้วย

3.1 ต้นทุนการป้องกัน (Prevention Costs) เป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นเพื่อลดการสูญเสียของการให้บริการ ซึ่งต้นทุนนี้จะเกิดขึ้นในช่วงก่อน ระหว่างและหลังการให้บริการโดยสถานศึกษา การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพทางปัญญาในขอบเขตของต้นทุนการป้องกัน

ในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาจำเป็นต้องมีแนวคิดในการวิจัยและพัฒนา เพื่อศึกษาคุณภาพและประสิทธิภาพของรูปแบบการสอน กระบวนการบริหารจัดการ วิธีการสอน แนวปฏิบัติและนวัตกรรมทางการศึกษา การวิจัยและพัฒนาในสถานศึกษาจะให้ผลลัพธ์แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ (1) ผลลัพธ์ประเภทวัสดุ เช่น ชุดการสอน สื่อการสอน ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบเรียน และเอกสารประกอบการเรียน เป็นต้น (2) ผลลัพธ์ประเภทรูปแบบ วิธีการและกระบวนการ เช่น วิธีการสอน รูปแบบการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กระบวนการบริหารจัดการ เป็นต้น และ (3) ผลลัพธ์ประเภทงานวิจัยและพัฒนา เช่น การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรระยะสั้น การศึกษารายกรณี เป็นต้น

3.2 ต้นทุนการประเมิน (Appraisal Costs) เป็นต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบคุณภาพ ดังนั้นในมุมมองของพัฒนาศักยภาพของทุนทางปัญญา หมายถึง การประเมินมูลค่าเพิ่มจากการที่สถานศึกษาได้รับประโยชน์จากทุนทางปัญญา โดยที่ประโยชน์นั้นมิได้เกิดเฉพาะบุคลากรแต่จะต้องส่งผลไปถึงการพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษาในภาพรวม

ในการประเมินมูลค่าเพิ่มของทุนทางปัญญาในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องประเมินบทบาทของทุนทางปัญญาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ที่ได้รับ เช่น การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียน และสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันทั้งในมุมมองของการแข่งขันในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ และการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบกับสถานศึกษาอื่นในระดับเดียวกัน เป็นต้น โดยการประเมินดังกล่าวผู้บริหารสถานศึกษาอาจประเมินในหลากหลายมุมมอง ได้แก่ การประเมินผลจากการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน การประเมินจากการสร้างผลกำไรหรือรายได้ที่เพิ่มขึ้นให้กับสถานศึกษา องค์ความรู้และการให้บริการกับชุมชนโดยรอบสถานศึกษา คุณภาพของแนวปฏิบัติและนวัตกรรมทางการศึกษา และความสอดคล้องของทุนทางปัญญากับทิศทางของการพัฒนาสถานศึกษา

3.3 ต้นทุนความผิดพลาด (Failure Costs) เป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการแก้ไขหรือปรับปรุงความผิดพลาดจากการให้บริการ กระบวนการดำเนินงานและการส่งมอบ ทั้งนี้ในมุมมองต้นทุนความ

ผิดพลาดของสถานศึกษาสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งกระบวนการดำเนินงานของสถานศึกษา (Internal Failure Costs) และภายนอกสถานศึกษา (External Failure Costs) เช่น การติดต่อสื่อสารและการให้ข้อมูลกับ ผู้ปกครองและผู้มีส่วนได้เสียที่ไม่ครอบคลุมและไม่ชัดเจน เป็นต้น

สำหรับการบริหารต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปรับปรุงความผิดพลาดจากการดำเนินงานของ สถานศึกษาและการพัฒนาศักยภาพทุนทางปัญญาในสถานศึกษา ประกอบด้วย (1) การบูรณาการทุนทาง ปัญญาในและนอกสถานศึกษา เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลประโยชน์ที่ได้รับและลดความเสี่ยงของความ ผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้น (2) การสร้างเครือข่ายทุนทางปัญญากับองค์กรภายนอกและผู้มีส่วนได้เสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองและชุมชน ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดกลยุทธ์ด้านการบริหาร ทุนทางปัญญาให้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล การจัดทำ แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบของเอกสารและเผยแพร่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง

บทสรุป

การบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญกับการสร้าง มูลค่าเพิ่มจากการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรในสถานศึกษา โดยเฉพาะ “ทุนทางปัญญา” เนื่องจากเป็น ทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนั้นการมีความเข้าใจแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับทุนทาง ปัญญาและการบริหารต้นทุนเพื่อการพัฒนาคุณภาพทุนทางปัญญาในสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากทุนทางปัญญาสามารถขยายผลจนนำไปสู่การสร้างมูลค่าเชิงพาณิชย์ให้กับสถานศึกษา อย่างไรก็ตามแนวคิดและเครื่องมือสำหรับการบริหารต้นทุนเพื่อการพัฒนาคุณภาพทุนทางปัญญาในสถานศึกษา ทั้งการบริหารต้นทุนโดยใช้ฐานกิจกรรมและการใช้แนวคิดต้นทุนคุณภาพนั้นจะต้องสอดคล้องกับนโยบาย และทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด ผู้บริหารสถานศึกษาและ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลง

เอกสารอ้างอิง

ศึกษาริการ, กระทรวง.(2546).พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาริการ.

จริยา ปันหวังกูร และ กิตติศักดิ์ ดิยา. (2563). การจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษา. วารสารวิชาการ และวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 10(3), 289-303.

Blocher, J.E., Stout, E.D., Juras, E.P. & Cokins, G. (2016). *Cost Management (7th ed.)*. New York : McGraw-Hill Education.

- Edvinsson, L., & Malone, M.S. (1997). *Intellectual capital: Realizing your company's true value by finding its hidden brainpower*. New York: Harper-Collins Publishers.
- Guthrie, J., & Petty, R. (2000). *Intellectual capital: Australian annual reporting practices*. *Journal of intellectual capital*, 1(3), 241-251.
- Starovic, D., & Marr, B. (2004). *Understanding Corporate Value: Managing and Reporting Intellectual Capital*. The Chartered Institute of Management Accountants (CIMA) and Cranfield University, London.
- Steenkamp, N. (2007). *Intellectual capital reporting in New Zealand: refining content analysis as a research method*. (Doctoral dissertation, Auckland University of Technology).
- Zehri, C., Abdelbaki, A., & Bouabdellah. N.(2012). *How intellectual capital effect a firm's performance*. *Australian Journal of Business and Management Research*, 2, 24-31.